A FEKETE-TENGER üzenete

Sz. Simon István: Ogyesszai feljegyzések

A mi igazgatóink egy része arra rendezkedett be, hogy panaszkodjék. Ha nem teljesítik a tervet, kész a magyarázat: a munkások nem használják ki a munkaidőt, nem megfelelő a munkafegyelem. Ha viszont jó a teljesítmény? „Kitűnően megszerveztük a munkát, elvtársak!" Az ogyesszai csokoládégyár igazgatója, Nyikoláj Zavjalov más szabású ember. Már rögtön a beszélgetés elején elhárít minden személyes érdemet.

— Ilyen kollektívában nagyon könnyű a hibák ellen harcolni. Hogy milyen emberek dolgoznak itt? Hát először is: nálunk két éve nem kellett a normához igazítani... a munkások maguk kérték és végezték el a normaváltoztatást, mikor annak műszaki-technikai feltételei megértek... ezt Lida Jakovcsuk kezdeményezte... Másodszor: a gyárban az intézményes minőségi ellenőrzés megszünt... egy éve csak laboratóriumi vizsgálat helyettesíti — és ez a kezdeményezés Szveta Bukova munkásnőnk nevéhez fűződik... Azóta már 22 brigádunk rendezkedett be saját munkája minőségi ellenőrzésére... Harmadszor: a Kodingszkaja brigád kicsiben már megvalósította a magasabbrendű elosztás elvét... Ez azt jelenti, hogy a fizetést ugyan személyesen, teljesítmény után kapják, abból öt százalékot közös kiadásokra tartalékolnak, a többit pedig egyenlő arányban osztják el...

Az újságírónak az a dolga, hogy ellenkezzen és kérdezzen.

— Megbízható így a norma?

— Gazdasági számítások igazolják. A munkások kollektív gazdasági érzéke eddig csalhatatlannak bizonyult... A személyes érdek és a népgazdasági érdek együttes mérlegelése meg a kommunista munkaerkölcs a garancia.

— S van-e minőségi reklamáció?

Az igazgató egész levélkötöget tesz az asztalra.

— Dicséret... dicséret... dicséret... A mi brigádjaink minőségi ellenőre minden fogyasztó. A csomagokban a vásárló talál egy-egy kis cédulát, melyeken például ezt olvashatja: „Ezt a desszertet Szveta Bukova brigádja készítette. Kérjük, hogy ha bármilyen kifogása van, írja meg brigádunknak". Tessék végiglapozni a leveleket!

— És az a pénzelosztás... nem vezet az egyenlősdihez?

— Olyan értelemben igen, hogy a brigád tagjai egyenlővé válnak a munkában! Ennek az elosztási formának, melyet a brigád saját maga kért és valósított meg, nagyon komoly erkölcsi fundamentuma van. Különböző képességű emberek vannak ugyan együtt, de előbb szorgalomban, igyekezetben, később pedig munkakészségben is felnőnek egymáshoz. Erkölcsi érzékükre, egymás iránti felelősségükre jellemző, hogy ha egyik társuk például megbetekszik, vagy más komoly kötelesség szólítja el a munkából, nem hagyják magára anyagi kárában sem: ledolgozzák az ő munkarészét is, hogy teljes részesedést kapjon...

Sok érdekes részlete van mindennek. Engem mégis a normaigazítás érdekelt legjobban, ezért arra ismételten rákérdeztem — de már nem az igazgatótól, hanem a kezdeményező brigádvezetőtől.

— Mi legutóbb szerkesztettünk egy beadványt — meséli Lida Jakovcsuk — melyben megírtuk, hogy 130 százalékra teljesítjük a tervet s úgy érezzük, 15 százalékos normaszigorítás indokolt és igazságos lenne. A kérvényre még aznap négy brigád válaszolt ugyanúgy; majd másnap még hat.

— És a kereset?

— A keresetünk az utóbbi két évben 70 rubelről 90 rubelre emelkedett. Még az igazgatóság akadékoskodott velünk: mi lesz, ha a brigádok nem tudják teljesíteni a felemelt normát? A munkaügyi osztály vezetője valósággal belebetegedett ebbe a merészségbe. Megbeszélték velünk a dolgot, de mi nem vonultunk vissza. Még akkor sem, amikor kiderült, hogy a vállalkozó brigádok fele valóban nem tudta teljesíteni. Ekkor azt mondta az igazgatóság: állítsuk vissza a régi normát, ha ez nem megy. De mi így válaszoltunk: megmutatjuk, hogy megy, csak segítsenek a munkaszervezésben, a gépesítésben! És sikerült!

Könnyed stílusban az ember azt mondaná ezekre egy csokoládégyárban: édes esetek. De hogy mennyi gondolkodást parancsolnak ránk, ez cikkeket érdemelne. Ilyesféle dolgok azok, amit mi új munkaerkölcsnek hívunk.

(Vége)

5

Édes esetek

Szeged címeréről

Olvastuk, hogy a fővárosi tanács jóváhagyta a végrehajtó bizottság javaslatát Budapest címeréről. Több lap közölte a címer képét is. Gyula város tanácsa is elfogadta a város új címerének tervét, amelynek pajzsában a Körösöket jelképező pályák és a vár látképe van megfestve. Legutóbb a székesfehérvári tanács határozott az új címerről.

Más városokban is foglalkoznak címerszerkesztéssel és ebben egészséges patriotizmus nyilvánul meg. Az új címereket rá fogják festeni a helyi ajándéktárgyakra, esetleg egy-két szép és reprezentatív épületen is alkalmazzák majd díszítőelemként. Feltűnhet az iskolások megkülönböztető jelvényein, és rá lehet nyomtatni a városból kikerülő ipari termékekre. Bizonyos, hogy a városi tanácsok egyes hivatalos kiadványainak céljaira szolgáló levélpapíron is használni fogják. Szóval széles alkalmazási lehetőség nyílik az új városi címerek előtt.

Tévednénk, ha a címerek használatba vételének felújításában a régihez, különösképp a letűnt társadalmi rendszer egy gyakorlatához való visszatérést látnánk. Szükséges a megkülönböztetés, a városok jellegzetességeinek megjelölése, és erre jó a címer, amely sok mindent kifejez.

A Szeged múltjával foglalkozók előtt ismeretes a szegedi címer, amelynek képét ma is láthatjuk a város néhány épületén. Legjobb kivitelben a Széchenyi téren a Csongrádi-palota (OTP székház) sarkán és a közúti híd feljáróinak falain. A városi szervek pecsétjein a felszabadulásig állandóan használták a címert, amely egyben a város különleges jogállásának emlékeként élt. A felszabadulás után elvétve használták a városi címert. 1950 őszétől, a városi tanács megalakulásától pedig a köztársasági címer képe jelképezi az új államhatalom szegedi szervét, a tanácsot.

A régi címer története érdekes. Épp azért, mert még ma is jól használható elemei vannak, anélkül, hogy a felszabadulás előtti, főleg pedig a feudális korban élő tartalmát igyekeznének felújítani. Történetének néhány epizódját leírjuk, mert a város életének egy fejezetével szoros kapcsolatban állottak. A városnak a török hódoltság előtt használt pecsétjében egy kiterjesztett szárnyú sas volt, amely a bátorságot jelképezte. A felszabadító háborúk után a városnak mindenképp érdekében állott, hogy régi szabadságát, királyi városi jogállását visszaszerezze. A XVIII. század első évtizedeiben ugyanis az a veszély fenyegette, hogy az erélyes Nádasdy László csanádi püspök és a Kamara joghatósága alá kerül, ami által polgárai jobbágyokká lettek volna. Elvesztenék a polgárnak kijáró jogokat, a szabad járást-kelést az országban, a belső önkormányzatot és önmaguk választotta bíráik ítélkezési hatáskörét. Életfontosságú volt a török megszállás alatt veszendőbe jutott királyi városi rang visszaszerzése. A város ehhez minden rendelkezésére álló eszközt felhasznált. Lekenyerezte a főkormányszékek urait, könyörgött, kilincselt és ravasz cselhez is folyamodott, csak ne kerüljön a püspök és a kamara keze alá.

A jog visszaszerzéséhez az egykori címerre, illetve a pecsétre is szükség volt, hisz annak köriratában be volt vésve, hogy Szeged királyi város. Eddig senki sem tudta meg, kinek a fejében született meg a gondolat, hogy az elveszett régi pecsét előkerülését csodával határos módon állítsa be, s ezzel is hasson a felelősségre. Elég az hozzá: azt jelentette a szegedi főnótárius, hogy egy halász a Tiszából kihalászott egy csonka rézpecsétet. Ezt bizonyára a saját költségén vésette és letöretett belőle egy darabot, de a köriratában annyit csak benne nagyatott, hogy Szeged királyi város és a pecsét dátuma 1200. Ha már régi pecsét kell, hát legyen igazán régi. Arra nem nézett, hogy a pecsétre barokk-pajzsot vésetett, olyat, amilyet az ő idejében használtak és 1200-ban ilyen címerről még nem is álmodtak. Ezt a történetet ünnepélyes formában adta elő a város a királyi kancellárián, ahol az egyéb nyomós indokok kíséretében el is hitték. A kancelláriai címerrajzolók azután 1719-ben elkészítették az új címert és a város régi szabadságait magában foglaló diplomát, amelyet a király aláírásával és függő pecsétjével hitelesített, és amelyet vörös bársonyba kötöttek és ma is őrizzük a város leváltárában. A régi pecsét különös előkerülését is bevették a diplomába. Az új címerbe berajzolták még a híres kőbárányt is, amivel meg a kun pusztákhoz való jogukat igyekeztek alátámasztani a kunokkal, elsősorban a dorozsmaiakkal szemben. A címert barokk pajzsba rajzolták és függőleges vonallal osztották ketté. A jobboldalra haránt futtatva a két folyót, a Tiszát és a Marost jelképező ezüst pályákat festettek. A baloldalon a régi címerből átvették a sast, de annak csak felét és egyik lábának karmaiba arany jogart illesztettek. A sisak felett van a bárány és a pajzsot takarók veszik körül.

A szegedieknek a körirat volt a legfontosabb: latinul írták, értelme: Szeged királyi város pecsétje 1200. Ez a címer 1848-ig a városi polgár szemében a keservesen megszerzett szabadságot jelképezte. A polgári forradalmi eszmék hatása alatt 1837-ben a címerkép köziratát magyarul kérik kiadatni a királytól. Az abszolutizmus korában ezt a címert sírták vissza, hiszen a város önkormányzatát eltörölték és a hivatalos iratokon a császári sascímeres pecsétet használhatták. A kiegyezés után első dolguk volt, hogy a régi címert vésették a pecsétekbe, amely szemükben akkor már némiképp a nemzeti szabadságot jelképezte.

A ma felújításra kerülő címerképbe átvehetők a régi címer egyes elemei, amiként a fővárosi tanács is tette. A barokk pajzs helyett az egyszerűbb, tömörebb gótikus pajzsot javasolnánk, amely egyben a városi jogállás megszerzésének korára is utalna, a XIII. századra. A tatárjárás után jelentek meg hazánkban ugyanis a gótikus stílus első nyomai. A pajzsot ismét függőleges vonallal osztanánk ketté, jobboldalon épp úgy, mint a régiben jobbról balra lefelé haránt futó ezüst pályák a Tiszát és a Marost jelképeznék. (A címertanban úgy értelmezik az oldalt, mintha a címer a mellünkön volna, ezért a jobboldal a szemlélőnek baloldal.) A két folyó között ötágú vörös csillag a haladó mozgalmak, elsősorban a munkásosztály eszméinek jelképe és a szabadságot, az internacionalizmust, a szocializmust fejezi ki. Baloldalon a városi tanácsházát, városunk sokszor alkalmazott jelképét rajzolnánk. Elmaradnának a takarók, illetve a foszlányok és a régi dorozsmaiakat mindig sértő kőbárány.

Szeged sem maradhat el a címer használatának felújításában a többi várostól. Igaz, e nélkül még megvagyunk, de van ennek is jelentősége. Egyrészt az új címerben a múlt hagyományainak megbecsülése is kifejezésre jutna, másrészt a bevezetőben is utalt egészséges helyi patriotizmus nyerne buzdítást. Szegeden még külön ízt az is ad a címernek, hogy a város idegenforgalmi emblémáinak, kiadványainak, leporellóinak és nem utolsó sorban a szabadtéri játékoknak adna hivatalos jelvényt.

Oltvai Ferenc
levéltári igazgató

Játék-Niagara, vagy mulasztás?

A téma az utcán hever, szokták mondani. Jelenleg azonban nem hever, hanem folyik. A déli napsütés eredményeként ugyanis útonútfélen, de még a háztetőkön is rohamosan olvad a még meglevő hó. Jó, jó, ezt mindenki tudja, de hol van itt a téma? — kérdezi a türelmetlen olvasó. S főleg, hol folyik? Hát nem hallják? Menjenek csak el a Dózsa György utca 2. számú ház közelébe. Mint valami kis Niagara, úgy zúg messziről a három emelet magasból lezúdúló víz. A levezető csatorna helyett ugyanis egy kurta cső lóg ki a tetőperemből, mintegy másfél méternyi úton elkísérve az olvadt hólét, aztán sorsára, meg a szabadesés törvényére bízva szegény vizet, megszűnik. S mit tehet ilyen esetben a jámbor folyadék? Harsány robajjal a mélybe veti magát.

Témának még csak elmegy ez a 10—12 méteres vízzuhatag. Az esővíz levezetés módszereként azonban kevésbé. A KIK illetékesei nem gondoltak még erre?

Lőrinc és fia

Ezen a délutánon úgy állt Lőrinc elé a fia, mintha az izmaiban rezegne a felháborodás. Szemében elszántság lobogott, s lelke örvénylése a földhöz szögezte. Szögletes aktatáskájában, a sokféle papír között matatott, s mint valami rúgástól megszédült kutya, kapkodva kereste fájdalmának okát. Vékony lemezt húzott ki táskájából, meg egyenes papírszeletkéket, azután visszatette őket. Lőrincre nézett.

— Mit keresel? — kérdezte az.

— Az ítéletet — mondta a fiú. — A parkettások ítéletét!

Lőrinc legyintett.

— Ne törődj vele, Zsizsi. Játék az csak...

— Nem, nem játék!

— De játék, Zsizsi, menj csak nyugodtan be.

A fiú szemében kihűlni látszott az ingerültség, de ujjaival továbbra is zavartan simogatta pelyhedző szakállát. Kezével magához ölelte a táskát és bement a házba.

*

Lőrinc gépkocsivezető volt. Valamikor szőke, vidám gyerek; most szarkalábas a szeme, szürkülő a haja, zömökebb, mint valaha. Néha hosszú ideig nézem, amint a motorkerékpárt szereli az udvaron, s elgondolkozom: lehetséges-e, hogy a gond ilyen laposra nyomjon egy embert. Amikor megismertem, még egyenes, nyúlánk férfi volt. Most meg...

A felesége belehalt a szülésbe. Két nappal utána — isten tudja, miért. A környéken mindenféle találgatások keringenek, de ezek legendák csupán. Szegény asszony! Háromszor várt gyereket, míg végre egészségeset hozott a világra. Sajnálta mindenki, hogy odalett. A gyereket Lőrinc anyja gondozta.

És Lőrinc lassan meg is nyugodott volna, amikor ismét szerencsétlenség szakadt rá. Zsigmond, a fia, agyhártyagyulladást kapott. Hároméves, ha volt akkor. Két hónapig kezelték a kórházban. Lőrinc három hónapig kocsikísérőként dolgozott, mert nem engedték vezetni. Amikor a fia hazatérhetett, szinte megzavarodott. A főorvos közölte vele, hogy csak a testét tudták megmenteni a gyereknek, az elméjét nem.

Nem találta a helyét otthon. Dolgozott, tizenhatórákat egymás után, ha meg hazament, a fáskamrában vágta a fát. Nem mert tétlenül maradni; félt a gondolataitól.

A gyerek megtanult beszélni, de nagyon nehezen. Lőrinc hónapokig tanította a nevére. Zsiga helyett, Zsizsit mondott a fiú. Így maradt rajta a név.

Azután Lőrinc beletörődött a tragédiába. A gyerek megnőtt, s még dolgozni is felvették egy előregyártó telepre,, a parkettaraktárba. Hat forintos órabért kapott. Lőrinc vett egy Pannóniát, s ha rátörtek a fájdalmas emlékek, kimotorozott a városból. A szántóföldek végtelenjébe, ami körülvette, megnyugtatta idegeit.

*

Amikor Lőrinc bement a fia után, az egy papírt tartott elé. Reszketett a keze.

— Az ítélet — mondta és lassan betűzni kezdte az írást. — „A 25. paragrafus értelmében akasztásra ítéljük a parkettaraktárban dolgozó..."

Lőrinc csak állt. Nézte a fiát, aki szótagolva, görcsbe ránduló arccal olvasta a betűket. A gyerek egyre zavarosabban beszélt.

— Azért csinálják, mert én ilyen vagyok? — kérdezte végül az apjától.

Zsizsi, Zsizsi, hát tréfa csak! Ne törődj ezzel, csak játék! — mondta Lőrinc.

Kutyaúl érezhette magát. Ilyen kegyetlenséget még nem csináltak a gyerekkel. Nyugtatgatta. Az csak hadonászott; gyenge agya már nem bírta szavakba önteni félelmét.

Az asztalon kiborítva feküdt a táska tartalma.

Lőrinc megdühödött.

Széttépte a papírt, a hamutartóba tette és meggyújtotta.

A fiú arca hirtelen kisimult, s mintha szellemi gyengeségét bőrére metszették volna, olyan üressé vált tekintete.

A papír keskeny lánggal égett, s Lőrinc meg a fia visszapakoltak a táskába. Azután Zsizsi evett egy keveset a konyhában, az apja meg az udvarra ment. A motorral bajlódott ismét. Kiterítette maga mellé a szerszámokat és eresztethúzott a csavarokon. Túráztatott, alapgázt szabályozott, mindent megnézett, azt is, mennyi benzine van. Legalább egy óráig piszkálgatta a motort.

*

Az anyja két éve halt meg. Tizenötéves volt akkor Zsizsi. A papon kívül csak heten álltak a sír körül. Öt gépkocsivezető, meg ők ketten. Azután, hogy kettesben maradtak, megszűnt a szigorú házirend, amit a nagymama kényszerített rájuk. Lőrinc már belefásult a fia iránti örökös aggódásba, hát egyre inkább magára hagyta. Nem is lett volna baj, ha a raktárban megértő emberek dolgoztak volna. De szűntelenül rémisztgették a gyereket. Azt gondolták; a gyengeelméjű mitsem érez. Meg is mondták ezt Lőrincnek, amikor elment egyszer leszidni őket: „Ugyan, szakikám, fa ennek a lelke; nem érez ez semmit, mi meg legalább szórakozunk." Meg akarta ütni azt a kocka-fejűt, amelyik beszélt, de erőt vett magán. Azután egy ideig nem rémisztgették a fiút.

*

Amikor megnyugodott kissé, beszólt a házba:

— Zsizsi! Gyere, elmegyünk motorozni.

A fiú pillanatok alatt mellette termett.

Az úton nem beszélgettek. Sosem szoktak. A városon kívül Lőrinc leállította a motort és egy pléhkrisztus mellé ült. Zsizsi mellé telepedett.

— Tetszik neked ez az ember? — kérdezte Lőrinc a keresztre mutatva.

— Nem.

— Mit gondolsz, hasonlít rád ez az ember? — nézett a fiúra ismét, aki félrefordított fejjel bámulta a szenvedő alakot.

— Hát... kicsit...

— Miért?

— Mert fáj neki valami.

— És neked mi fáj?

— Az, ahogyan néznek rám.

Ezt szégyenlősen, maga elé mondta. Lőrinc is levette szemét a bádogalakról.

— Jól van, Zsizsi. Gyere, menjünk haza.

Felberregett a motor.

*

Lőrinc másnap elment az előregyártó telep igazgatójához és elmesélte az esetet a parkettások ítéletéről. Az igazgató végighallgatta, de az arcán látszott, hogy panasznak veszi a mondottakat; egy panasznak a sok közül. Mindenesetre megígérte, hogy beszél a munkásokkal. Lőrinc észrevette, hogy az igazgató nem érti meg őt. Egy pillanatig önmagával tanakodott, s azután egyszuszra elmondta az útszéli kereszt alatti beszélgetést.

Az igazgató már az utolsó szavak előtt felugrott. Az arca egészen megváltozott.

Azonnal indult a parkettaraktárba...

Gulay István